

ISTORIE MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

SFÂRȘITUL DOMNIILOR FANARIOTE ȘI REINSTAURAREA DOMNIILOR PĂMÂNTENE ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ ȘI MOLDOVA (1822)

CLAUDIU NEAGOE*

Într-un studiu publicat în urmă cu câțiva ani puneam în discuție datele la care „regimul fanariot” sau „turco-fanariot” a fost instaurat în Țările Române, respectiv 1711 în Moldova și 1716 în Țara Românească, fără a ridica vreo obiecție asupra momentului de final al acestuia, respectiv anul 1821, mai precis cu domnia foarte scurtă și, de altfel, nominală a lui Scarlat Callimachi (febr. - mai 1821)¹. Totuși, o cercetare mai atentă a surselor documentare și narrative din perioada 1821-1822, ne determină, în cele ce urmează, să revenim asupra acestei probleme de cronologie și să punem, de această dată, sub semnul întrebării chiar momentul de final al domniilor fanariote.

La scurtă vreme după moartea lui Alexandru Suțu, ultimul principe fanariot care a domnit efectiv în Țara Românească, eveniment petrecut în noaptea de 18/19 ianuarie 1821 și datorat unor cauze care au fost elucidate până astăzi², muntenii au aflat, cu îngrijorare, de izbucnirea „rebeliei” slugerului Tudor Vladimirescu³, precum și de așa numita „za-vera” a eteriștilor greci, conduși de Alexandru Ipsilanti⁴.

Pentru restabilirea situației, Poarta a numit ca domn al Țării Românești pe Scarlat Callimachi, fostul domn al Moldovei (1806, 1807-1810, 1812-1819)⁵. În vremea aceea, Callimachi se bucura de un statut privilegiat în rândul protipendadei grecești din Istanbul, iar familia sa făcea parte din celebrul „cartel” fanariot, care monopolizase, începând cu 1819, domniile celor două principate românești⁶. Mai mult

* Universitatea din Pitești.

¹ Claudiu Neagoe, *Instaurarea „regimului fanariot” în Moldova și Țara Românească. Considerații generale*, în „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, nr. 22, 2008, pp. 75-84.

² Zezi, în acest sens, articolul lui Marian Stroia, *Împrejurările morții domnului Alexandru Suțu (ianuarie 1821)*, în volumul: *Identitate națională și spirit European. Academicianului Dan Berindei la 80 de ani*, București, Editura Enciclopedică, f. a., pp. 159-162.

³ *Jalnica cântare a lui Zilot*, în Zilot Românul (Ștefan Fănuță), *Opere complete*, ediție de Marcel-Dumitru Ciucă, București, Editura Minerva, 1996, p. 149.

⁴ *Ibidem*, p. 150.

⁵ Mihai Țipău, *Domnii fanarioți în Țările Române, 1711-1821. Mică enciclopedie*, ediția a II-a, București, Editura Omonia, 2008, p. 57.

⁶ A se vedea pe larg despre, la Andrei Oțetea, *Un cartel fanariot pentru exploatarea Țărilor Române*, în „Revista de Istorie”, tom. XII, nr. 3, 1959, pp. 111-121, precum și în *Memoriile principelui Nicolae Șuțu*,

decât atât, principele Scarlat Callimachi se bucura de o oarecare apreciere în rândul unei părți a boierimii muntene, care îl considera a fi „un domn nu numai înțelept, cu vrednice măsuri și cu iscusințe, ci și cu temere de Dumnezeu, iubitor de dreptate șiică liniștita petrecere a supușilor înălțimii sale”⁷.

În ceea ce privește data la care Callimachi a fost numit domn, informațiile oferite de cronicarii epocii, ba chiar de unele documente, sunt contradictorii. Potrivit relatărilor lui Naum Râmnicăeanu, de pildă, acesta ar fi fost numit domn înainte de 3 februarie 1821, căci la această dată un trimis al său sosea în București, aducând poruncă pentru boieri de a organiza un corp de vreo 500 de arnăuți, puși sub comanda a patru căpitani care trebuiau să apere capitala țării și anume Iordache Olimpiotul, numit mare serdar, Ianache Farmache, Ghencea și Ianache, „toți aleși purtători de arme și credincioși, cu soldă multă și cheltuială mare din partea domnitorului”⁸. După informațiile meșteșugarului bucureștean Ioan Dobrescu, știrea numirii lui Callimachi ca domn al Țării Românești, ar fi fost adusă de la Poartă pe 5 februarie 1821, „miercuri seară spre joi, la 4 ceasuri din noapte”, de un „capu-oglan”⁹ al acestuia, respectiv serdarul Stavri¹⁰.

Ion Ghica relatează faptul că Scarlat-vodă Callimachi ar fi fost numit domn la data de 7 februarie 1821¹¹. Știrea era însă neoficială și ea circula în mediile consulatelor străine din București¹². Ea a devenit oficială abia la 26 februarie/10 martie, așa după cum reiese din raportul ambasadorului englez la Înalta Poartă, lordul Strangford Percy Clinton, către Sir Robert Castlereagh, ministrul Afacerilor Externe al Marii Britanii (1812-1822)¹³. Din acest raport mai aflăm și un alt amănunt interesant și anume faptul că Rusia s-ar fi arătat nemulțumită de nominalizarea lui Scarlat Callimachi ca domn al Țării Românești. Aceasta ar fi dorit ca fiul fostului domn Alexandru Suțu, beizadeaua Nicolae Suțu, să primească această numire. De altfel,

mare logofăt al Moldovei, 1798-1871, ediție de Georgeta Penelea-Filitti, București, Editura Fundației Culturale Române, 1997, p. 65.

⁷ *Revoluția de la 1821 de Ioan Dârzeanu biv vel serdar*, în *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821* (în continuare: *DIR. Răscoala din 1821*), vol. V: *Izvoare narative*, redactor responsabil Andrei Oțetea, București, Editura Academiei, 1962, p. 45.

⁸ Naum Râmnicăeanu, *Izbucnirea și urmările zaverii din Valahia până la pieirea celor doi conducători ai ei, principele Alexandru Ipsilanti și Tudor Vladimirescu, un umil necunoscut din județul Mehedințului*, în *Izvoare narative interne privind revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, reeditate de G. D. Iscru (coordonator), Natalia Trandafirescu, Marcel Ciucă și Ilie Cristian, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1987, p. 117.

⁹ Ilie Corfus, *Cronica meșteșugarului Ioan Dobrescu (1802-1830)*, în „Studii și articole de istorie”, VIII, 1966, p. 349.

¹⁰ Ludwig Kreuchely von Schwerdtberg, *Bucureștii în timpul revoluției din 1821 de sub conducerea lui Tudor Vladimirescu. Extrase din rapoartele adresate baronului von Miltz, însărcinat cu afaceri al Prusiei la Constantinopol, 13 martie 1821*, în *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea* (în continuare: *Călători străini. Sec. XIX*), serie nouă, vol. I (1801-1821), îngrijit de Georgeta Filitti, Beatrice Marinescu, Șerban Rădulescu-Zoner, Marian Stroia, redactor responsabil Paul Cernovodeanu, București, Editura Academiei Române, 2004, p. 927.

¹¹ Ion Ghica, *Din timpul zaverii*, în Idem, *Scrisori către V. Alecsandri*, volum îngrijit de Alexandru George, București, Editura Fundației Culturale Române, 1997, p. 83.

¹² *Revoluția de la 1821 de Ioan Dârzeanu biv vel serdar*, în loc. cit., p. 45.

¹³ *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Documente externe* (în continuare: *Revoluția din 1821. Documente externe*), redactor responsabil Andrei Oțetea București, Editura Academiei, 1980, doc. 21, p. 111.

mama acestuia, Eufrosina, care era soră cu Scarlat-vodă Callimachi, oferise Porții suma de 13 milioane de piaștri „pentru a asigura această demnitate fiului ei”, numai că favoritul sultanului, Halet efendi a zădărnicit această încercare, susținută, se pare, și de Rusia¹⁴. După data de 6 martie 1821, turcii au pregătit o armată de 40.000 de oșteni care să intervină în Țara Românească pentru restabilirea ordinii și instalarea ca domn a lui Scarlat Callimachi¹⁵.

Până la urmă, numirea lui Scarlat Callimachi, care a avut loc între 3 și 15 februarie 1821, a fost acceptată și de Rusia, ca dovadă instrucțiunile lui Ioannis Antonios Kapodistrias, consilierul privat al țarului Alexandr I Romanov (1801-1825), către baronul Stroganov (14/26 martie 1821), ambasadorul Rusiei la Constantinopol. Kapodistrias vedea în instalarea principelui Callimachi, care se bucura de încrederea sultanului, precum și de considerația grecilor fanarioți, o soluție de restabilire a situației în Principate. Acest principe ar fi putut, în opinia lui Kapodistrias, „să-i readucă la sentimente mai bune pe locuitorii Principatelor și să ralieze la cauza guvernului său, pe marii proprietari atât de mult interesați în menținerea păcii și modului de administrare pe care tratatele le garantează”¹⁶.

În urma intervenției în forță a trupelor otomane împotriva mișcării eteriste și a răscoalei declanșate de Tudor Vladimirescu, cele două principate românești, Țara Românească și Moldova, au intrat, până la 31 mai 1821, sub ocupație militară otomană. La sfârșitul lunii decembrie, în urma demersurilor făcute de marile puteri europene¹⁷, Poarta a fost nevoită să-și retragă cea mai mare parte a trupelor la sud de Dunăre, lăsând, totuși, pentru o mai mare siguranță, 1.600 de soldați la București și alți 600 la Iași. Neîndoielnic, Poarta Otomană se temea de o eventuală intervenție a Rusiei, despre care se știa că susținuse în secret mișcarea eteristă. Așa se explică de ce ea intenționa să trimită din nou peste Dunăre, în primăvara anului 1822, noi trupe, respectiv 1.400 de soldați în Țara Românească și 6.000 de soldați în Moldova¹⁸.

Majoritatea acestor trupe avea să fie evacuată, în cele din urmă, din cele două Principate, începând cu 10 iulie¹⁹ și sfârșind cu 15/27 septembrie 1822, cu excepția unui corp militar de aproximativ 2.000 de beșlii, rămas în Țara Românească sub

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *DIR. Răscoala din 1821*, vol. IV: *Eteria în Principatele Române*, redactor responsabil Andrei Oțetea, București, Editura Academiei, 1960, doc. 108, p. 171.

¹⁶ *Ibidem*, doc. 42, p. 168.

¹⁷ *Istoria românilor*, vol. VII, tom. I: *Constituirea României moderne (1821-1878)*, coordonator Dan Berindei, București, 2003, p. 55. În realitate însă, puterile europene, membre ale Sfintei Alianțe, nu au făcut altceva decât să intervină pentru a preveni o eventuală animozitate ce ar fi putut surveni între Rusia și Poarta Otomană în privința „chestiunii Principatelor”, căci, pe lângă faptul că cerea constant respectarea prevederilor adoptate anterior în privința Principatelor Române (1774 și 1812), Rusia mai pretindea să i se recunoască și dreptul de a participa în mod direct, alături de Poartă, la reorganizarea acestora; a se vedea pe larg despre toate acestea, la Cristina Oghină-Pavie, *Problema românească în contextul relațiilor internaționale (1821-1822)*, în volumul: *Identitate națională și spirit European. Academicianului Dan Berindei la 80 de ani*, București, f. a., pp. 337-340.

¹⁸ Efectivele respective sunt menționate în scrisoarea cneazului Marko Gheorghevici, trimisă principelui sârb Miloș Obrenovici (22 iunie 1822); *Revoluția din 1821. Documente externe*, doc. 148, p. 425.

¹⁹ *Revoluția de la 1821 de Ioan Dârzeanu biv vel serdar*, în *DIR. Răscoala din 1821*, vol. V: *Izvoare narative*, p. 144.

comanda lui Hasan bey, zis și Gavanasoglu, aceștia formând „garda princiară” a lui Grigore al IV-lea Ghica²⁰, precum și a unui corp de 1.000 de beșlii lăsat în Moldova²¹.

Scarlat Callimachi fusese ultimul grec fanariot numit ca domn al Țării Românești la 26 febr./10 mart. 1821²², însă izbucnirea răscoalei lui Tudor și mișcarea eteristă îl împiedicaseră să ocupe efectiv tronul, el fiind reprezentat la București de caimacamii săi, Constantin Negri și Ștefan Vogoride (7-29 martie 1821)²³. Nu după mult timp, principele Callimachi, bănuț de turci că ar fi întreținut legături secrete cu Eteria, a fost exilat împreună cu toată familia sa la Bolu, în Asia Mică²⁴. Ulterior, aflând că tatăl său, bătrânul Alexandru, a fost aruncat în temniță, iar fratele său, Iancu, a fost decapitat, Scarlat Callimachi avea să moară în urma unui atac de apoplexie²⁵.

Prin „firmanul” din 21 mai 1821²⁶, Poarta l-a confirmat din nou pe postelnicul Constantin (Costache) Negri „caimacam al guvernatorului otoman în Țara Românească”²⁷. La începutul anului următor, mai precis la 29 ianuarie 1822, Ștefan (Ștefanache) Vogoride a fost confirmat caimacam în Moldova²⁸. Cei doi caimacami erau în realitate „executanți docili ai pașalelor în ceea ce privește nevoile oștirii și încasarea dărilor” și se aflau sub „autoritatea directă a seraskerului pașă de Silistra”²⁹. În schimb, Poarta lăsase acestora „mână liberă în gestiunea treburilor interne”³⁰.

Problema numirii unor noi domni în Țara Românească și Moldova iscase mari disensiuni în Divanul imperial. În consiliul din 24 iun./6 iul. 1822, membrii Înaltului Divan hotărâseră ca domnia să fie numiți din rândul boierilor pământeni³¹. Turcii dădeau astfel curs dorințelor boierilor români din Moldova și Țara Românească, exprimate într-o serie de memorii adresate anterior Înaltei Porți, precum cel al boierilor munteni din 8 martie 1822³² și cele ale boierilor moldoveni din 31 martie³³ și respectiv 20 septembrie 1821³⁴. În plus, boierii munteni refugiați la Sibiu, apelau la bunăvoința marilor puteri europene, cerând un „guvern” pământean care să le asigure „drepturile,

²⁰ *Revoluția din 1821. Documente externe*, doc. 160, pp. 471-472.

²¹ *DIR. Răscoala din 1821*, vol. III: *Documente interne*, redactor responsabil Andrei Oțetea, București, 1960, doc. 71, p. 174.

²² *Revoluția din 1821. Documente externe*, doc. 21, p. 111.

²³ Ludwig Kreuchely von Schwerdtberg, *Bucureștii în timpul revoluției din 1821 de sub conducerea lui Tudor Vladimirescu. Extrase din rapoartele adresate baronului von Miltz, însărcinat cu afaceri al Prusiei la Constantinopol, 13 martie 1821*, în *Călători străini. Sec. XIX*, vol. I (1801-1821), 2004, p. 934.

²⁴ *Revoluția din 1821. Documente externe*, doc. 117, p. 357.

²⁵ Andrei Oțetea, *op. cit.*, p. 114.

²⁶ *Revoluția de la 1821 de Ioan Dârzeanu biv vel serdar*, în *DIR. Răscoala din 1821*, vol. V, *Izvoare narative*, p. 92.

²⁷ *Revoluția din 1821. Documente externe*, doc. 146, p. 422.

²⁸ *DIR. Răscoala din 1821*, vol. III, *Documente interne*, doc. 16, pp. 45-46.

²⁹ *Revoluția din 1821. Documente externe*, doc. 146, p. 422.

³⁰ *Ibidem*, p. 423.

³¹ *Ibidem*, doc. 150, pp. 428-429. Din *Cronica* lui Ioan Dobrescu aflăm că hotărârea numirii unui domn pământean în Țara Românească a fost anunțată la București printr-un firman împărătesc: „1822 iulie 6, joi noaptea spre vineri, au sosit ferman de la Țarigrad sus la mitropolie. Iar vineri s-au strâns boierimea și norodu în dealul mitropoliei și s-au cetit acel ferman în trei limbi. Pace, pace! Iar dumnealui banu Grigore Ghica, domn în Țara Muntenească [...]”; Ilie Corfus, *Cronica meșteșugarului Ioan Dobrescu (1802-1830)*, în „Studii și articole de istorie”, VIII, 1966, p. 360.

³² *DIR. Răscoala din 1821*, vol. III, *Documente interne*, doc. 27, pp. 79-81.

³³ *Ibidem*, vol. I, redactor responsabil Andrei Oțetea, București, 1959, doc. 279, pp. 441-442.

³⁴ *Ibidem*, vol. II, doc. 197, pp. 347-349.

proprietățile și existența amenințate în fiecare clipă”, apoi reînnoirea vechilor „capitulații” și garantarea acestora de către toate guvernele europene, pentru ca românii să fie scăpați „de orice subguvernare” formată din indivizi interesați care, datorită scurtei lor șederi în cele două Principate, nu fac altceva decât să profite de ele în toate chipurile, ruinându-le. Așadar, boierii munteni cereau să fie „izbăviți de orice influență străină precumpănitoare” și să nu depindă decât numai de „congresul general” al puterilor europene³⁵

Excluderea fanarioților și restabilirea domniilor pământeni presupuneau însă și o schimbare a modului în care urmau să fie administrate Principatele, iar în această privință era nevoie și de acceptul formal al Rusiei³⁶.

La 26 iun./8 iul. 1822 s-a pus din nou problema numirii domniilor din rândul grecilor fanarioți. Deja se vehiculau numele unor potențiali candidați, așa după cum aflăm din raportul trimis, la 29 iun./11 iul. 1822, de ministrul plenipotențiar al Franței, François Latour Maubourg către ministrul Afacerilor Externe, ducele Montmorency. Acești posibili candidați erau: Alexandru, fiul lui Scarlat Callimachi, fostul domn, care se bucura de o foarte mare susținere atât în rândul fanarioților, cât și în rândul înalților demnitari otomani, apoi Iacovachi Arghiropol, fiul fostului mare ban, Gheorghe Arghiropol și, totodată, ginere al lui Ioan Gheorghe Caragea, precum și fiul fostului domnitor, Alexandru Suțu³⁷. Cu toate acestea însă, cauza fanariotă avea să fie pierdută.

Dar ce a determinat Poarta să renunțe definitiv la numirea domniilor dintre fanarioți? Răspunsul îl găsim, exprimat cât se poate de clar, în nota oficială remisă de guvernul otoman, la 4/16 iulie 1822, ambasadorului britanic la Poartă, lordul Strangford, care anunța numirea noilor domni dintre pământeni: „având în vedere că prin perseverența națiunii grecești, cum știe toată lumea, într-o răscoală deschisă, și în perversitatea lor, indivizii din această națiune, chiar cei care nu au luat parte la răscoală, nu sunt de fel potriviți și nu merită în niciun chip, conform cu principiile de guvernare, de a mai ocupa posturi, Sublima Poartă a ales și numit dintre boierii originari din Moldova și din Țara Românească, așa cum se proceda în vechime, anume pe Ioan Sturdza logofătul, boier originar din Moldova, ca domn al Moldovei, și pe Grigore Ghica banul, originar din Țara Românească, ca domn al Țării Românești”³⁸.

De mai multă vreme guvernul otoman începuse să manifeste o oarecare neîncredere față de fanarioți, iar evenimentele petrecute în anii 1821-1822 i-au transformat pe aceștia în persoane indezirabile. Cauzele decăderii fanarioților au fost însă mult mai complexe. Domniile arbitrare și tiranice instituite și susținute de Poarta

³⁵ F. G. Laurençon, *Noi observații asupra Țării Românești (1822), Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. II (1822-1830), coordonatori: Paul Cernovodeanu și Daniela Bușă, București, 2005, p. 39.

³⁶ Ioan C. Filitti, *Frământările politice și sociale în Principatele Române de la 1821 la 1828*, în Idem, *Opere alese*, ediție de Georgeta Penelea, București, 1985, p. 123.

³⁷ *Revoluția din 1821. Documente externe*, doc. 150, p. 429.

³⁸ *Ibidem*, doc. 151, p. 431. Cartea lui Grigore-vodă Ghica din 1 iulie 1822 se găsește, în original, la Biblioteca Academiei Române, doc. DCCCV/427 și în copie la Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, *Condica domnească* 98, f. 391-392. Tot astfel, firmanul prin care a fost numit domn al Moldovei Ioniță Sandu Sturdza se găsește la Biblioteca Academiei Române, doc. CXXIII/49.

Otomană după 1774³⁹, prădarea sistematică a resurselor celor două principate de către otomani, aceștia fiind conștienți de faptul că nu aveau asupra lor „decât o autoritate momentană”⁴⁰, abuzurile și jafurile fanarioșilor veniți în Moldova și în Țara Românească mânați doar de dorința de a se îmbogăți cât mai rapid⁴¹, lipsa tot mai acută a numerarului, între 1818-1820, precum și fuga unui număr foarte mare de familii, fapt care a diminuat capacitatea de plată a tributului față de Poartă, au provocat o nemulțumire generală împotriva „cârmuirii” fanariote⁴². Așa se explică necesitatea renunțării la domniile străine și revenirea la cele pământene, care puteau aduce avantaje mult mai numeroase Porții Otomane.

Numirea noilor domni a fost anunțată, așadar, în vara anului 1822, prin intermediul celor doi caimacami ai acestora, marele vistier Mihail Filipescu, trimis la București, și respectiv marele spătar Mihail Sturdza, trimis la Iași⁴³.

La 12 iulie, cei doi domni primeau „caftanele uzuale sau veșmintele de onoare”⁴⁴, ce urmau a fi îmbrăcate abia la Siliștra, iar la 13 iulie au primit firmele de investire⁴⁵. Pentru a face față cheltuielilor de călătorie, domnii s-au împrumutat la Halet efendi cu câte 40.000 de piaștrii fiecare⁴⁶. Odată ajunși la Dunăre, guvernatorul Silistrei, Mehmed Selim pașa, urma să facă publică numirea celor doi domni, să-i îmbrace cu caftanul de domnie și să le pună pe cap cuca, acestea reprezentând semnele distinctive ale demnității lor⁴⁷. De remarcat este faptul că, în ceremonialul de investire întăietatea a fost acordată domnului Țării Românești, Grigore al IV-lea Ghica, având în vedere preponderența acestei țări în raport cu Moldova, mai redusă din punct de vedere teritorial⁴⁸.

Desemnarea marelui ban Grigore Ghica ca domn al Țării Românești, precum și celelalte măsuri adoptate de Poarta Otomană au nemulțumit pe boierii pribegi de la Brașov și Sibiu, care și-au exprimat protestele printr-un memoriu redactat la 14 august 1822 și adresat țarului Rusiei⁴⁹. Cei 35 de boieri mari și mici, în frunte cu mitropolitul Dionisie Lupu și cei trei episcopi, Galaction al Râmnicului, Gherasim al Buzăului și Ilarion al Argeșului, considerau că, prin numirea lui Grigore Ghica ca domn al Țării

³⁹ Lionardo Panzini, *Scrisori din Țara Românească, 1 decembrie 1776*, în *Călători străini despre Țările Române*, vol. X, partea a I-a, îngrijit de Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu (redactor responsabil), București, 2001, p. 215.

⁴⁰ William Wilkinson, *Relațiile despre Principatele Țării Românești și Moldovei, <1820>*, în *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. I (1801-1821), p. 636.

⁴¹ Căpitanul Thomasin, *Itinerar de la Constantinopol la București, trecând prin Adrianopol și de la București la Turmu Roșu sau Rothenthurn unde se afla Lazaretul de la frontiera Valahiei cu Transilvania, decembrie 1814, Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. I (1801-1821), p. 602.

⁴² François Recordon, *Scrisori despre Țara Românească, 1815-1821. Scrisoarea a X-a*, în *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. I (1801-1821), pp. 693-694.

⁴³ *Revoluția din 1821. Documente externe*, doc. 153, p. 438.

⁴⁴ *Ibidem*, doc. 154, p. 440.

⁴⁵ *Ibidem*, doc. 153, p. 438.

⁴⁶ *Ibidem*, doc. 154, p. 440.

⁴⁷ *Ibidem*, doc. 156, p. 445.

⁴⁸ *Ibidem*. Potrivit relatărilor lui Ioan Dârzeanu, primul ceremonial de investire ar fi fost însă cel al domnului moldovean: „[...] sâmbătă la 9 ale lunii lui septembrie s-au făcut alaiul și țărâmonia domnilor, priimindu-să dă către mărița sa pașa Silistriei, mai întâi domnul Moldovii și apon domnul Țării Românești, Carora li s-au făcut îndăstulă cinste și mare țărâmonie”; *Revoluția de la 1821 de Ioan Dârzeanu biv vel serdar*, în *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821. Izvoare narative*, vol. V, p. 153.

⁴⁹ *DIR. Răscoala din 1821*, vol. III, *Documente interne*, doc. 51, pp. 128-132.

Românești, Înalta Poartă „nu a vrut să lase poporului alegerea noului domn cum se făcea în vechime”⁵⁰, că țara continua să rămână sub controlul și sub dominația turcilor, exercitată prin intermediul pașei de Silistra, dar mai ales se arătau îngrijorați de faptul că guvernul otoman ar fi instituit „noi orânduiri privitor la regimul țării”, pe care ei le considerau ilegale, deoarece acestea se făcuseră „fără părerea clerului bisericesc și a întregii clase boierești și fără consimțământul puterii protectoare”⁵¹.

Dubla investitură a avut loc la Silistra, pe 21 august 1822⁵². Guvernarea celor două „Provincii” românești a fost încredințată așadar, în întregime, principilor pământeni. La 13/25 septembrie 1822, Grigore-vodă Ghica sosea în București, iar la 15/27 septembrie trupele otomane erau retrase la sud de Dunăre, cu excepția corpului de beșlii al lui Hassan bey (Gavanosoglu), care formau „garda” domnului. Grigore al IV-lea Ghica se arăta a fi, la vremea aceea, „un bărbat de caracter, loial, dezinteresat, prietenos în cel mai înalt grad față de creștini, respectând cu strășnicie disciplina militară și osândind implacabil orice exces săvârșit de oștenii săi sau de alți turci”⁵³.

De acum niciun dregător otoman, nici măcar sangiacbey-ul de la Silistra, nu mai avea voie să se amestece în administrația celor două Principate. Pentru siguranța celor doi domni pământeni, dar și pentru o strictă supraveghere a acestora, Poarta lăsa în cele două Principate 2.000 de beșlii turci, sub comanda lui Gavanosoglu Hassan bey⁵⁴.

LA FIN DES REGNES PHANARIOTES ET LA RESTAURATION DES REGNES AUTOCHTONES EN VALACHIE ET EN MOLDAVIE (1822)

Résumé

L'intervention en force des troupes ottomanes du Sud du Danube contre le mouvement révolutionnaire grec conduit par Alexandru Ypsilanti, aussi contre la révolution de Tudor Vladimirescu fit les deux Principautés roumaines revenir sous le contrôle de la Porte ottomane. Du 1er juin 1821 au 15/27 septembre 1822, les deux principautés de la Valachie et de la Moldavie, situés sous l'occupation des armées ottomanes, furent laissées, jusqu'à l'avènement des nouveaux princes, à la garde des gouverneurs adjoints (*caimacami*), qui étaient directement subordonnés au gouverneur et au commandant militaire de Silistra. La nomination de nouveaux princes dans les deux principautés roumaines a déclenché de vives disputes à la Cour impériale ottomane, les Grecs de Phanar cherchant, par des intrigues et en corrompant de hauts dignitaires ottomans, à regagner les deux trônes de Bucarest et de Iași. Toutes ces démarches n'eurent pas cependant le résultat attendu. Connaissant quand même la mauvaise foi des derniers princes phanariotes qui, même s'ils cherchaient par tout

⁵⁰ *Ibidem*, p. 130.

⁵¹ *Ibidem*, p. 131.

⁵² *Revoluția din 1821. Documente externe*, doc. 159, p. 469.

⁵³ *Ibidem*, doc. 160, pp. 471-472.

⁵⁴ *Ibidem*, doc. 156, p. 446.

moyen de prouver leur soumission et leur fidélité envers la Porte ottomane, ils traitaient en secret avec les pouvoirs chrétiens et surtout avec la Russie, le sultan décida de faire revenir sur les trônes des deux Principautés roumaines des princes élus parmi les boyards autochtones. C'est ainsi que, le 12-13 juillet 1822, deux boyards autochtones, recevaient les enseignes et les firmans de princes, le premier accédant au trône de la Valachie, le second à celui de la Moldavie. Le 13/25 septembre et respectivement le 14/26 septembre 1822, les nouveaux princes étaient installés à Bucarest et Iași par le gouverneur de Silistra, Mehmed Selim pacha.